

La Tinença de Benifassà

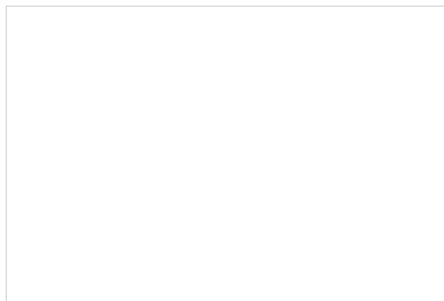
La **Tinença de Benifassà** és una comarca històrica i **natural** del **País Valencià** que actualment es troba integrada en la comarca del **Baix Maestrat** a falta d'una llei de comarcalització, tot i que les relacions de la comarca han estat més intenses amb la dels Ports i les Terres de l'Ebre.^[*cal citació*]

Hi pertanyen els pobles de **Castell de Cabres**, **la Pobla de Benifassà** (que en l'actualitat disposen de municipalitat), **el Bellestar**, **el Boixar**, **Coratxà**, **Fredes** (integrats, aquests quatre, dins del municipi de **la Pobla de Benifassà**) i **Bel** (integrat dins del municipi de **Rossell**).

La Tinença és una de les comarques naturals del **País Valencià** en el mapa comarcal d'**Emili Beüt**, *Comarques naturals del Regne de València*, de l'any **1934**.

Història^[*modifica*]

Durant el **període musulmà** hi havia un castell que controlava la comarca, el castell de Beni-Hassan, d'on li ve el nom. Aquestes terres, conquerides cap a l'any **1230**, van passar a ser administrades directament pel govern del **Principat** entre els anys **1260** i **1262**, juntament amb la totalitat dels termes de **Vallibona** (dins de la comarca dels **Ports**) i **Rossell**. Amb aquesta adscripció, el **Principat** dominava la totalitat de la conca del riu **Sénia**.

El monestir de Santa Maria de Benifassà

El rei **Jaume I** manà construir un monestir al costat del castell, que fou la primera fundació de l'**orde del Cister** al **Regne de València**. Tota la comarca pertangué en **feu** a l'abat del monestir, que hi va constituir una "**tinença**". Els límits amb **Beseit** no eren del tot clars i es va demanar que emetés un arbitratge per resoldre el litigi el **duc d'Íxar**, que donà la raó als beseitans, i per aquest motiu avui en dia encara es poden veure dins del terme de Beseit diverses creus del monestir de Benifassà tallades a les roques.

Un dels principals productes de la zona és la **mel** de gran qualitat, comercialitzada sota la denominació *mel de la Tinença de Benifassà*. La majoria de pobles de la comarca històrica han patit una forta pèrdua de població des de la segona meitat del **segle XX**, per l'abandonament progressiu de l'**agricultura** tradicional per part de la joventut local i els canvis en les formes de vida. Aquesta pèrdua de població ha determinat, entre altres causes, la desaparició de cinc **ajuntaments** de la comarca històrica. El monestir, declarat **Monument Nacional** el **1931**, és ocupat per les monges cartoixanes de Sant Bru, la primera **cartoixa** femenina establerta a l'Estat Espanyol

La **Generalitat valenciana** va declarar gran part de la comarca històrica **parc natural** el **19 de maig de 2006**, amb el nom de **Parc Natural de la Tinença de Benifassà**.

CASTELL DE CABRES

Castell de Cabres és un municipi **valencià** situat a la comarca del **Baix Maestrat**, que antigament formava part de l'antic terme de **Morella**. Depenent de la font, alguns consideren que el municipi forma part de la comarca dels **Ports**. És el límit entre l'antic terme de Morella i la **Tinença de Benifassà**. La **Pobla de Benifassà** i Castell de Cabres, són els únics pobles de la Tinença que mantenen municipi propi. Amb només 18 habitants, **és el municipi valencià més petit**.

Hi abunden els pinars i els paratges pintorescs com ara, el **Boveral**, el riu Escalona, el camí de sant Cristòfol, les antigues mines, la font del Raix i els mollons dedicats a diferents sants des dels quals es pot gaudir de magnífiques panoràmiques. Està situat a 1140 metres sobre el nivell del mar.

Història[modifica]

Vol la llegenda que el nom de Castell de Cabres provinga d'una batalla que els castellers guanyaren omplint el castell amb moltes cabres i nuant una teia a cada una de les banyes de les cabres aconseguint d'aquesta manera intimidar l'enemic que es pensà que el castell estava ple de gom a gom i aixecà el setge. Es creu que va ser fundada pels àrabs, en època musulmana es trobava en el districte de Morella. Fou conquistada inicialment en **1195** per **Alfons II** (1157-1196), qui la cedí al bisbat de **Tortosa**. El nucli va quedar abandonat fins a la seua conquesta definitiva per **Jaume I** en 1233. En **1237** foren fundats al seu terme els llocs de Mola Escaboça i Vilanova, que aviat romangueren despoblats. En **1238**, una vegada fundat el **monestir de Santa Maria de Benifassà**, passà a formar part de la tinença d'aquest, satisfent dos terços del **delme** de collites i ramaderia. Fou poblada el **6 de gener de 1239** per **Balasc d'Alagó**. En **1423**, a conseqüència de la guerra de **Catalunya**, restà despoblat. Durant el segle XIX, Castell de Cabres va patir els danys de les **guerres carlines**, especialment durant la primera guerra, també coneguda per la 'Guerra de Cabrera', pel nom del **general carlista**.^[1]

Economia[modifica]

L'economia castellenca és agrícola (secà), ramadera (**porc, be i cabra**) i **apícola**. Fins al **1957 s'explotaren mines de carbó**, que es distribuïa pels pobles de la zona, a la masia de Godes i al mas del riu.

Monuments[modifica]

Monuments religiosos[modifica]

•**Ermita de Sant Cristòfol**. Del segle XVI.

Actualment té completament destruït el sostre i els arcs s'han enfonsat a conseqüència d'un incendi en **1936** i del pas del temps, no obstant això, encara queden en peus els murs i la porta que aquesta formada per un arc de mig punt dovelat, que es remata per un cordó modulat que segueix l'arc. La portada està llaurada amb grans peces de pedra calcària del país. Es tracta d'un exemple d'ermita de la Reconquesta de planta rectangular, que tenia una petita espadanya en el buit de la qual havia col·locat una campana que va ser fabricada en **1767**.

•**Església de Sant Llorenç Màrtir**. Del segle XVIII (**1769**).

És de planta claustral i acadèmica aragonesa. Conserva interessants estucs i pintures al fresc de finals del segle XVIII, en origen tal vegada d'Oliet, que representen els quatre evangelistes, els pares de l'Església i les virtuts. Es conserva un calze sobredaurat gòtic, punxó de Morella, creu de rogacions gòtica de finals del segle XV (**1495**), punxó de Morella, atribuït a Bernart Santalínia, creu processional major gòtica (**1480**) atribuïda a Joan Santalínia. Destaca la pila baptismal del segle XIII, i la seva torre campanar construïda de carreus i la creu que remata la seva coberta.

Monuments civils[modifica]

•Castell.

Actualment el castell ha desaparegut pràcticament per complet, i únicament poden apreciar-se escasses restes del que van ser les seves muralles. Hi hagué segurament un senzill castell roquer, amb torre central i muralla, lloc avançat de les més grans fortaleses dels voltants.

Segons compte una vella llegenda de Castell de Cabres se li va imposar aquest nom, perquè en una guerra de fa moltíssims anys, en el poble no quedaven més que avis, dones i nens, perquè els homes barallaven en el camp de batalla. Cert dia al capvespre, un vell que estava de vigilància en el Castell, va veure que s'acostaven al poble les tropes enemigues per a saquejar-lo a la nit: com no disposaven de mitjans humans per a impedir-lo, van fer pujar al castell totes les cabres que havia en el poble i els van lligar una tea encesa a cada banya. L'enemic va creure que tants punts de llum en la foscor de la nit eren torxes dutes per soldats, pel que, considerant que es tractava d'una emboscada va emprendre la retirada precipitadament. Amb aquesta estratègia es va guanyar la batalla i es va posar al poble el nom de "Castell" pel seu castell i " de "Cabres" en homenatge a aquelles cabres que van arruixar a l'enemic.

•Pou de la Vila.

En un extrem de la Plaça de l'Església se situa un antic pou d'aigua. Durant molts anys va servir a la població de dipòsit d'aigua que recollia l'aigua de la pluja. Aquesta aigua es recollia per mitjà d'una galleda de cinc amb sistema de corriola tancada. Actualment, es pot observar el conjunt del pou i com es podia accedir a l'interior d'aquesta cisterna, per una petita porta que es tancava de l'exterior amb una reixa de creueria.

Llocs d'interés[modifica]

•**El Bovalar.** Microrreserva de Flora.

•**Font del Raix.** Font romànica amb abeurador.

•**Riu Castell de Cabres.** Entre els termes municipals d'[Herbers](#) i Castell de Cabres, discorre aquest barranc entre formacions muntanyenques i un camí mil·lenari que uneix a les poblacions anteriorment citades. Entre els múltiples atractius que presenta aquest itinerari destaca la vegetació exuberant, les mines abandonades de Castell de Cabres i el Molí de la Rambleta.

Coratxà

Coratxà és un poble situat dins el terme municipal de [la Pobla de Benifassà](#), a la [Tinença de Benifassà \(Baix Maestrat, País Valencià\)](#).

Coratxà està situat a 1231 m. d'altura, a 3 hores a peu d'[Herbers](#), al cim d'un turó, a la [Tinença de Benifassà](#), prop dels [ports de Morella](#), de [Beseit](#) i del [Matarranya](#). Històricament es trobava en un dels camins de trànsit entre el Mediterrani i l'Aragó, l'anomenat canal de Pavia o Coratxà.

El poble va ser destruït per les tropes de [Felip V](#) durant la [Guerra de Successió](#) al [segle XVIII](#), la qual cosa va originar una àmplia plaça dins del poble.

Les festes tradicionals de Coratxà són [Pentecosta](#) o [Pasqua Granada](#) i [Sant Jaume](#).

Coratxà és el poble més alt de la Tinença de Benifassà, i un dels més alts del País Valencià, a 1.329 metres sobre el nivell del mar, el seu terme és completament muntanyenc. Té una àmplia plaça a causa que el poble va ser destruït per les tropes franceses de Felipe IV en el segle XVIII. Per Coratxà passaven alguns romiatges, com les quals anaven des de Vallibona a Peñarroya de Tastavins. També es trobava

en un dels camins de trànsit entre el Mediterrani i Aragó, l'anomenat canal de Pavia o Coratxà, fet que li donava una gran importància.

El Boixar

Situació[[modifica](#)]

El Boixar es troba a la [Tinença de Benifassà](#), una de les zones més agrestes i belles del [País Valencià](#). El poble és a 1.089 metres d'altura sobre el nivell del mar. El seu nom deriva de la gran quantitat de [boixos](#) que es troben al voltant de la població. El boix va ser un recurs que va derivar en una indústria artesana de fabricació d'estris de fusta. S'hi accedeix des de la carretera [CV-107](#), i pel [GR 7](#).^[1]

Història[[modifica](#)]

El Boixar va passar a pertànyer a la Tinença de Benifassà després de la conquesta cristiana del [segle XIII](#), essent patrimoni del [monestir d'aquest nom](#). El [15 de març del 1236](#), Blasc d'Alagó va realitzar una primera repoblació juntament amb Fredes, atorgant carta de poblament a favor de Domènec Berenguer. El [1463](#) va quedar totalment despoblada a conseqüència de la guerra civil de [Catalunya](#).

És molt interessant el Llibre d'Establiments que recull els acords municipals sobre ús del terme.

Va ser zona d'actuació [carlina](#) durant el [segle XIX](#), sobretot durant la [Primera Guerra Carlina](#), quan [Cabrera](#) hi reuní les tropes disperses després de la [desfeta de Maials del 10 d'abril del 1834](#).^[2]

El [1279](#) era la població més important de la comarca, a les acaballes del [segle XVIII](#) tenia uns 300 habitants, el [1900](#) hi havia 438 persones, el [1960](#) es comptaven 229 habitants, i actualment ([2007](#)) només en resten 15 veïns.